

SEKBAN. SAGBAN (diğ er
ş ek illeri: SEG-BÂN, SEĞ MEN. SEYMEN), Osmanlı
askerî teşkilâtında bir asker sınıfının adı.
Bu tâbir muhtelif zamanlarda türlü ve farklı mânalarda
kullanılmıştır. Farsça *sag* („köpek”) ile *ban* („muhafız”) 'dan mürekkep bir isim olarak
gösterilen bu kelimenin böylece „köpek çobanı”,
„it çobanı” (*Türk lügati*, III, 91) mânasına
geldiği umumiyetle kabul olunursa da (ezcümle
bk. Şemseddin Sâmî, *Kamus-ı türkî*, 1, 728 ;
Ahmed Vefik Paşa, *Lehce-i os-mâni*, s. 1169; Selâhî.
Lügat, IV, 29 !, *sekban* sözünü, türkçede mevcut ve
D-vân-ı luğât al-lurk (nşr. Kilisli Rifat, I, 370; nşr.
T. D. K. I, 444) 'te ..yeğitlere verilen bir san” ve
«savaşta safları yaran, söken kişi (=*kâsir şaff alharb*
” mânasındaki *sökmen* kelimesi ile
münâsebettar bulanlar da vardır (krş. İsmail
Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı devleti teşkilâtından
kapı kulu ocakları*, Ankara, 1943, I, 162;
Mehmed Zeki Pakalın, *Osmanlı tarih deyimleri ve
terimleri sözlüğü*, III,, 145); ancak bu kelimenin
halk arasında *seymen* şeklinde söylenmesine rağmen,
sekban bölüklerinde tazı beslendiği ve av köpekleri
için sekban fırınında ekmek pişirildiği dikkate alınırsa,
Osmanlı devletinde kapı kulu ocakları arasındaki
sekban askerî sınıfının köpek muhafızlığı ve köpek
beslemek gibi vazifeleri bulunduğu ve bu sebeple
bu sınıfın adının ilk iştikakının daha doğru olması
kuvvetle muhtemeldir. Zâten yen:çeri bölükleri iç:nde
zağarcı, seksoneı (samsotıeu jgibi, orta adları
bulunması da sekbanların. av maksadı ile, teşkil
olduklarını ve bu yüzden bu adı taşıdıklarını
gösterecek mâhiyettedir. Sekban adını taşıyan askerî

sınıfların

Osmanlı tarihi boyunca teşkilleri, kuruluşları ve vazifeleri incelendiği zaman, bunların sonradan yeniçeri ocağı içerisine alınan kısımlarından (yayabeyler veya cemâat, ağa-bölükleri veya sekbân böükleri) birine bu adın verildiği görülmektedir.

Yeniçeri ocağını teşkil eden orta ve bölüklerden 65. orta olan sekbanlar 34 orta veya bölüğü teşkil ediyorlardı.

t. Sekban askerî sınıfının kuruluşunun Mu-rad 1.

devrinde olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar

Hammer, Osman ve Orhan zamanlarında da yaya adını

taşıyan askere, avcılıktan iktibas olunarak, „muhâtız-ı

kilâb" mânasına sekban denildiğini, zîra. umumiyetle

şarkta, sayd ve şikârın savaşın bir timsâli ve mukaddemesi

makamında sayıldığı ve avcılık işlerine âit bu

ismin bir meziyet ve şeref ifâde ettiği için kullanıldığını

bildirirse de, Cevad Paşa (*Tarih-i askerî-i osmânî*,

kitabı evvel, s. 6), haklı olarak, bu mutâleayı tenkit etmekte

ve Osman Gâzî devrinde askerin tamamen atlı

olduğunu, Orhan Gâzî devrinde ise, buna ilâveten,

sâdece yaya sınıfının teşkil edildiğini açıklamaktadır.

XIV. asrın ikinci yarısında ve Murad I. devrinde

sekban teşkilâtının mevcudiyetini, Osmanlı pâdişâhının

Bulgar kiralı Şişman'ı te'di-be gönderdiği kuvvetin

kumandanları arasında. sekban başı o'arak, Müstecâb

adında birinin bulunmasından öğreniyoruz (krş. Neşrî,

Cihan-niimâ, 1, 242 ; Hammer, türk trc, I, 342). Ancak

bu teşkilâtın Yıldırım Bayezid devrinde, epeyce

geliştirilerek, taazzuv ettiği söylenebilir. Bu pâdişâh

Niğbolu savaşında esir aldığı asîi Fransız esirlerini

serbest bırakmadan önce, bir av tertip etmiş ve bu

esnada maiyetinde 6.000 kadar sekban bulundurmuştur

ki, bu rakam bu sınıfın askerinin kapı kulu ocakları içinde

bu devirde oldukça kalabalık bir sayıya yükseldiklerini göstermektedir (Chal-cocondylas ve Şaraf al-Din Yazdi 'ye atfen Hammer, *ayn. esr.*, s. 354 \ Diğer taraftan. *Kavânîn-i yeniçeriyân* adlı risalede sekbanların Fâtih Sultan Mehmed'in „şikâre mail ol-mağla... yeniçeri yoldaşlardan bir bölüğü tazı beslemek için... sekbanlar tâyin" eylediği hakkındaki kaydını da (ismail hakkı Uzunçarşılı, *ayn. esr.*, s. 162), yukarıda zikredilmiş olan bilgilerin ışığı altında, gerçek olarak, kabul etmeğe imkân yoktur.

Sekban ortaları, 1451 senesine kadar, yeniçeri ocağından ayrı olarak, bağımsız bir ocak hâlinde idiler ve Karaman seferinden dönen Fâtih Sultan Mehmed 'in kendisinden sefer bahşışı isteyen yeniçerilere kızarak ve onların ağalan ile yaya-başıartını te'dip ettikten sonJ2Ö SEKBAN.

ra, itaatsizlik temayüllerine set çekmek maksadı ile, kendisine daha yakın bulunan 7.000 kadar sekbanı yeniçerilerin arasına katması neticesinde, yeniçeri ocağına bağlandılar. Bun-nan sonra yeniçeri ağalarının sekbân-başılar-dan olması da kanun hükmüne girdi. Bu esnada pâdişâh, kendisinin av hizmetine mahsûs olarak, yalnız 500 sekban alıkoymuş idi (Chal-cocondylas 'tan naklen Hammer, türk. trc, II, 262; Uzunçarşılı, *göst. yer.*). Mamafih 1478 senesine âit „mülâzimân-ı dergâh-ı âlî" mevâcib-lerini kayıt ve tesbit eden bir defter, bize „ce-mâat-i sekbanın" bu esnada sâdece 39 kişi bulunduğunu göstermektedir (krş. Ahmed Refik, *Fâtih devrine âit vesikalar*, T O E M, 9. yıl, s. 17). Bu suretle yeniçeriler ile birleşen bütün sekban mevcuda, bir orta itibâr olunarak, yeniçerilerin 65. ortasını teşkil etmiş idi. Bunlar iki kısım idi : 1. kısım sayıları 40—70 arasında bulunan suvâri sekbanları ortasını (bunların

çoğunu ocak ağalarının çocukları teşkil ediyordu ve ulufeleri de diğerlerine nazaran yüksek idi), 2. kısım olan 34 bö-Sük de piyade idi.

Sekban bölükleri içinde 18. bölüğe kâtib-i sekban ve kethüdanın bulunduğu bölüklerden birine *kethudâ-yı sekbânân*, 33. bölüğe *avcı* ve kumandanına da *sersikârî* denilirdi. Bu tvç1 bölüğü sekbanların en itibarlı bölüğü idi. Devlet erkânının ve ocak ağalanma oğulları bu bölüğe kayıtlı olup, pâdişâh ile birlikte ava giderler ve yazı İstıranca dağlarında geçirirlerdi. Hükümdar sefere gitse bile avcı bölüğü gitmezdi. Her sekban bölüğünün bölük-baş1, oda-oaş1 ve diğer küçük zabitleri olup, en büyük kumandanlarına sekbân-baş1 denilirdi ve yevmiyesi ilk zamanlarda So akçe idi. Keza sekbanlar kethüdas1, sekbanlar kâtibi, sekbanlar çavuşu gibi âmirleri olduğu gibi, her odanın çorbacısı, odabaş1s1, vekilharç ve bayrakdârı var id'.

Yavuz Sultan Selim devrinde sekbân-baş1-hktan yeniçeri-ağası olan şahsın yeniçerileri bir ayaklanmaya teşvik etmesi üzerine, sekban-baş1hktan gelen yeniçeri ağalarına itimât kaybolmuş ve sekbân-baş1lık ikinci derecede bırakılmış idi. Ancak, sekbân-baş1lar yeniçeri ağası iken, gedik olarak, hizmetlerine bakan sekbânbaş1 saraçlığı, sekbân-baş1 çuhadarlığı ve sek-bânbaş1ların doğanc1, bayrakç1, matrakç1 ve lüfenkçi gibi bâzı hizmete mahsûs maiyet yine sekbân-baş1ların Hizmetlerinde kaldılar (*Kava-nîn-i yBniçeriyân* 'dan naklen Uzunçarşılı, *ayn. esr.*, s. 165). Piyade sekbân'ar. pâdişâh ile ava çıktıkları zaman, solak ortalan gibi, uzun etekli gömlekler giyerler ve bir ellerinde tazı ile ava giderlerdi- Şüyâri sekbanlar ise, yaya sekbanlar uzaktan çıkan bir ava tazı yetiştirc-medikleri ahvâlde, bu hizmeti görürlerdi. Bunların atlarına ve

kendilerine yeter derecede ulufe ve tâyin verilirdi. Osmanlı tarihlerinde atlı yeniçeri diye zikredilen yeniçeriler bu atlı sekbanlar ile atlı zağracılar idi Yeniçeri ocağını, acemi oğlanları da dâhil ederek, dört kısımdan ibaret gösteren ve tertiplerine* dâir tafsilât veren D'Ohsson (*Tableau general de l'Empire Ottoman*, VII, 312 v dd)'a göre, Mu-rad IH., yeniçeri ağalarının tâyini mes'elesinde Selim I. zamanından beri gel' n karışıklıkları ortadan kaldırmak için, eski usûlü tekrar ibyâ etmiş ve sekbân-başıyı yeniçeri ağasının birinci vekili ve onun sefere gittiği zamanlarda, İstanbul kaymakamı mevkiinde saymıştır i krş. R. Mantran, *istanbul dans la seconde moitié du XVIIe siècle*, Paris, 1962, s. 127 v.d, 150).

Umumiyetle 34 sekban bölüğünün her birinde 30—4c, yalnız 18. sekbanlar kâtibi bölümünde 400 — 500 kişi bulunurdu. Sekbanların ulufeleri toptan çıkar, sekbanlar kâtibinin tuttuğu defter mucibince bölük odabasıları vâsıtası ile tevzi olunurdu. Sekban ortalarındaki sekban kethüdalarına dirlik verildiği zaman, senelik 20.000 akçelik zeamet verilirdi. Sekban bölük-haşıları ile sekban neferleri de muhtelif hâsılatlı tımarlara çıkarlardı (tafsilât için bk. İsmail Hakkı Uzunçaişılı, *ayn. esr.*, göst. yer.).

2. Eyâletler askerlerinin bir kısmını teşkil eden ve yerli kulu denilen piyadeler arasında sekban tesmiye olunan diğer bir sınıf asker de mevcut idi ki, bunlar eyâlet paşaları ile sancak beylerinin kumanda ve idareleri altında bulunur, zabitleri de bunlar tarafından tâyin olunurdu. Bu türlü sekbanlar (Cevad Paşa nıtı bunlara, yerli kulu yerine, serhad kulu dediği görülmektedir) fevkalâde ihtiyaçların çıktığı zamanlarda, kendi istekleri ile, hizmetlerini arzeden

köylülerden ibaret idi. Bu sebepten de yerli kulu piyadesi arasında, ekseriya kuru bir kalabalık teşkil ettikleri için, en az değerli bir askerî sınıftıbâr olunurdu. Sâ-liyânedan kurtulmak için, bu sınıfa hıristiyan-lar bile girebilirlerdi. Hıristiyan sekbanlardan teşkil otunan askerlerin ikinci Viyana muhasarasında istihdam olundukları da görülmüş idi i Cevad Paşa, *Tarih-i askerî-i osmânî*, 2. cilt, Univ. kütüp., Yıldız kitapları, nr. TY 136; Mahmud Şevket Paşa, *Osmanlı teşkilât ve kı-yâfet-i askeriyesi*, istanbul. 1325, s. 9; Meh-med Zeki Pakalın, *ayn. esr.*, ayn yer.; Hüseyin Kâzım Kadri, *Büyük türk lügati*, III, 91 Abmed Râsim, *Osmanlı tarihi*, X 110).

Bu türlü sekbanlara istihdam olundukları vakit ulûfç verilirdi. Bayrak adı ile bölüklere

SEKBAN - SEKİNE. 3*7

ayrılır ve bayrakdar denilen zabitlerin idaresinde bulunurlardı. Yerli kulu piyadeleri arasındaki bu sekban sınıfı, yine bu kısımda bulunan dzablar ile birlikte, zamanla celâlîler hâ-tine geldikleri için, ehemmiyetlerini kaybetmişler ve yerlerine töfenkçi adı ile yeni bir sınıf asker ihdas olunmuş idi i krş. Mahmud Şevket Paşa, *ayn. esr.*, göst. yerv; Mustafa Nuri Paşa, *Nataic al-vukâ'ât*, İH, 85 1 ki, bâzı Itıgat kitaplarında sekbanların tüfenkçi olarak gösterilmeleri bu sebepten olsa gerektir.

3 Sarı sekban de. ilen dğer bir sınıfeyâlet askeri vardır ki, bunlar da beyler-beyleri ve ümerânın maiyetlerinde mahallî asayiş te'min ile vazifeli ve bir çok bakımlardan yerli kulu sekbanlarına benzemekte idi. Memlekette eşki-yâlar türeyip, halka zarar verdikleri yahut mu-hassıUıkların kaldırılmasından sonra, bilhassa

XVII. ve XVIII. asırlarda, yeniden sekban neferleri yazılarak, güvenliğin sağlanması vali lere emrolunurdu. Bu türlü bir emrin, Selim III. devrinde, memleket asayişini epeyce ihlâl eden haydutlara karşı Mora valisi İsmail Paşa 'ya gönderildiği görülmektedir ; Başvekâlet arşivi, dâhiliye, nr. 1634 ve 1597).

4. Alemdar Mustafa Paşa tarafından Selim III. 'in kurduğu nizâm-ı cedîd ocağı ihya edilerek, adına *sekbân-ı cedîd* denildi (1808), çoğunu Rumeli 'den beraber getirdiği askerin teşkil ettiği ve ulufe ve ta'yinâtı da çok olduğu cihetle, kısa zamanda, gerek yeniçerilerden ve gerek diğer sınıf askerlerden de yazılanların fazla miktarda bulunduğu *sekbân-ı cedîd*, *nizâm-ı cedîd* gibi, bostancı ocağına mülhak olmayıp, müstakil bir ocak itibâr olundu. Fakat Alemdar Mustafa Paşa 'nın vefatı ile ortadan kaldırıldı (tafsilât için bk. Cevdet, *Tarih*, IX, 8 v.dd.).

5. Bir de kır sekbanı denilen bir sınıf sekban varidi ki, yaz mevsiminde mahsûlün muhafazası için kullanılırlardı ve korucu vazifesi görürlerdi. Seymen adı ile de Anadolu 'nun bâzı yerlerinde başı-bozuk asker veya çiftlik korueusu olarak vazîfe gören kır sekbanlarının,

XVIII. asrın sonlarına âit bir vesikadan öğre nildiğine göre, toprak mahsûllerinin muhafazası gerektiği üç ay iç'n istihdam edildikleri anlaşılmaktadır (krş. Başvekâlet arşivi, dâhiliye, nr 1838).

Sekban bölükleri, sekban bölük-başısı, sekbanlar çavuşu, sekbanlar fırını, sekbanlar kâtibi, sekbanlar ortaları ve sekban tazıları hakkında tafsilât için bk. Mehmed Zeki Pakalın, *ayn. esr.*. göst. yer. (M.

TAYYİB GÖKBİLGİN.)